

FATABUREN

Nordiska museets och Skansens årsbok

FATABUREN

NORDISKA MUSEETS OCH
SKANSENS ÅRSBOK

1964

Redaktion:

GÖSTA BERG · SAM OWEN JANSSON

MARSHALL LAGERQUIST

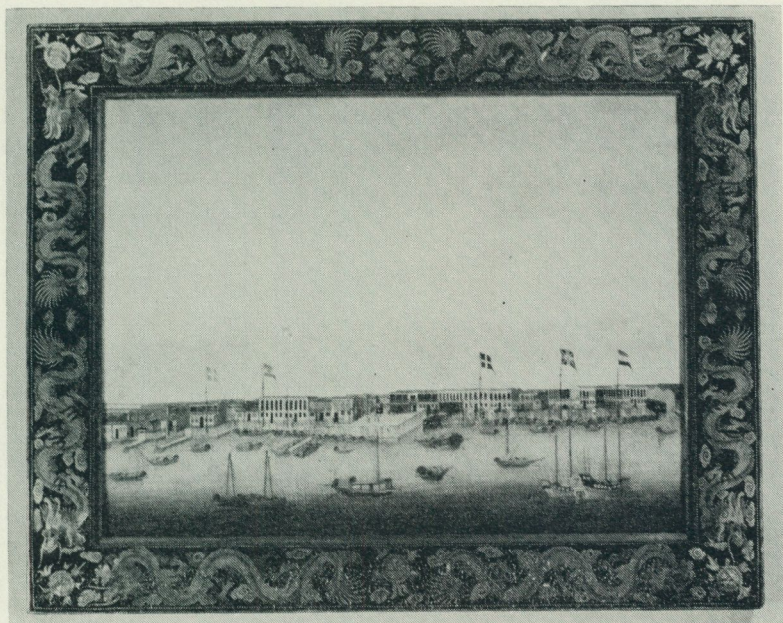
Redaktör: Marshall Lagerquist

Omslagets färgbild visar det halländska julbordet, som traditionellt står dukat under helgen i Oktorpsgårdens ryggåstuga på Skansen. Se Kerstin Sjöqvists uppsats Kulturbistorisk jul på Skansen i denna årsbok.

Das Umschlagbild zeigt eine rekonstruierte alte Weihnachtstafel aus der Provinz Halland in Südwestschweden. Zu jedem Weihnachtsfest wird diese Tafel in dem Rauchstubenhaus des halländischen Oktorpshofes, welcher im Jahre 1896 im Freilichtmuseum Skansen wiedererrichtet wurde, gedeckt. Siehe den Aufsatz Kulturgeschichtliches Weihnachtsfest auf Skansen von Kerstin Sjöqvist in diesem Jahrbuch.

Tryckt hos Boktryckeri Aktiebolaget Thule, Stockholm 1964
Klichéerna från Grohmann & Eichelberg AB, Stockholm

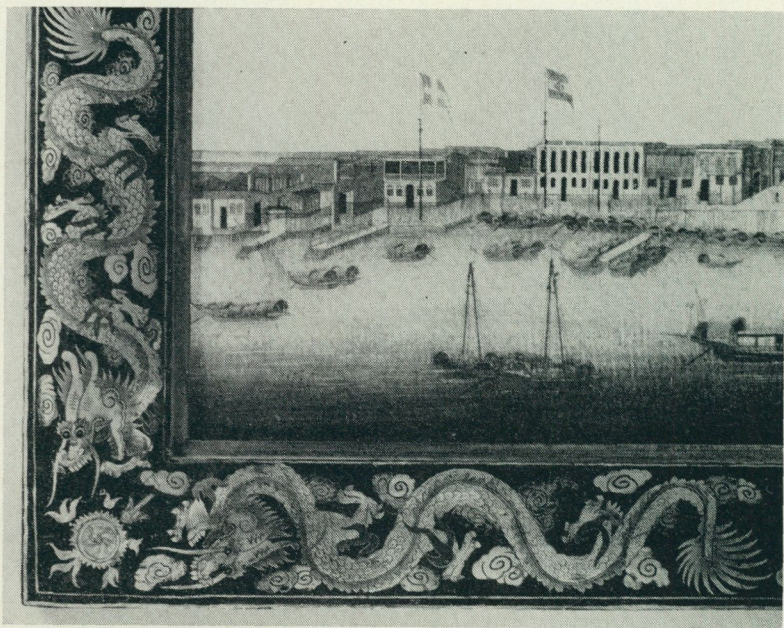
BLAND ÅRETS NYFÖRVÄRV

FAKTORIERNA I KANTON

Bilden härövan känns helt säkert igen av många. Man möter den då och då i skilda varianter. Under en blå himmel ligger i rad en egendomlig husräcka av obestämbar kolonial prägel. Det exotiska draget understryks av de österländska farkosterna i förgrunden, som gör mötet med den svenska flaggan mitt i denna främmande miljö än mera överraskande.

Den internationella flaggparaden är för övrigt intressant. I dag demonstrerar vi titt och tätt vår mellanfolkliga sämja på detta sätt. Men på 1700-talet måste man komma mycket långt bort i världen för att danskar, spanjorer, svenskar, briter och hol-

Ramen är ett utsökt kinesiskt lackarbete i svart och guld med drakmotiv.

ländare skulle kunna känna nog mycken sammanhållning för att på detta sätt flagga sida vid sida. Men så är också målningens scen bokstavligen den avlägsnaste och mest främmande som dåtidens européer kunde hamna på. De kinesiska drakarna i guld på den svarta lackramen ger närmare besked. Det är de europeiska faktoribyggnaderna i Kanton som vi ser. Eller med andra ord kontors- och lagerlokalerna inom det inhägnade och strängt bevakade frihamnsområde i Kantons hamn, vilket utgjorde européernas enda fotfäste i Kina. Här gjordes affärerna upp mellan Hong-mandarinernas ombud compradorerna och de europeiska superkargörerna, och här lagrades varorna i väntan på nästa skeppslägenhet. Några skepp syns av naturliga skäl inte i bilden. Farvattnen var grunda för de stora skeppen, som låg för ankar vid ön Wampo en mil utanför Kanton. Alla transporter skedde på de små sampanerna, som förekommer i desto större antal på tavl-
lan.

Utsnitt av Kantontavlan, visande den svenska faktoribyggnaden. Observera den vid den svenska kajrinden förtöjda slupen med amerikanska flaggan.

Faktorierna låg på smala tomter mellan floden och Faktorigatan. Pehr Osbeck, som besökte Kanton 1751, har givit den mest ingående beskrivningen av det svenska faktoriets som vi har. Det tycks ha bestått av en rad kringbyggda gårdar bakom varandra. Kvarteret omfattade också en liten trädgård, planterad med bambu och pisanträd. En förläggning för matroserna, som var avdelade för den i högsta grad påkallade bevakningen av faktoriets, ingick i anläggningen. Närmast floden reste sig boningshuset, där superkargörerna och deras assistenter bodde. Här var väggarna klädda med kinesiska ristapeter. Möblerna bestod till stor del av kinesiska bambumöbler. Man åt på en altan i andra våningen med utsikt över floden.

Tillvaron i Kanton bjöd på långa dödsånger, när upphandlingarna var klara och medan man väntade på nästa skepp. Resorna tog 8 till 10 månader i vardera riktningen och det bör rimligtvis ha blivit en hel del tid över för Ostindiska kompaniets representanter i Kanton. I icke obetydlig utsträckning ägnade man sig av allt att döma trots direktionens stränga förbud åt privata affärer av skilda slag. Men när inte ens sådana sysslor räckte till, bör tiden ha blivit lång. Då återstod möjligheten för de infrusna européerna att slå sig ned för en tid i det portugisiska Macao utanför Kanton, som synes ha varit vida mera präglad av västerlänningarna. Men även livet där hade sina vanskligheter att döma av ett brev från en svensk superkargör till en yngre och oerfaren kollega: För Guds skull låt blifva flickorna i Macao, ty det kommer efter . . . Probatum.

Tavlan är målad i olja på duk. Man bör nog antaga att den är målad av en västerlänning med någon av de välkända kinesiska målningarna med samma motiv som förlaga. Men det är icke helt uteslutet att den tillkommit på ort och ställe. Därpå tyder bl.a. den omiskännligt kinesiska ramen med dess mycket fina lackarbete i guld på svart botten.

Bo Lagercrantz

Summary

The European Trading Emporium in Canton.

Nordiska museet has obtained an oil-painting depicting the European trading emporium outside the walls of Canton, where the Swedish East-India Com-

pany had offices with living quarters and warehouses in the 18th century. The painting gives a clear picture of the strictly confined world where the Europeans had to live under singular conditions and carry on their hazardous trade with the Chinese merchants. Paintings of this kind are not so unusual. This acquisition is painted in oils on canvas, and was thus probably painted by a European. The beautiful frame, however, decorated in gold and black lacquer, is undoubtedly Chinese, which seems to indicate that the picture was painted on the spot.

DALMÄLNINGAR FRÅN HÄRJEDALEN

I september 1962 erbjöds Nordiska museet av Evert Sundien i Lillhärdal att tillvarataga en serie dalmålningar från 1820 i ett av rummen å hemmanet Kyrkbyn 7, Lillhärdal. Målningarna måste bort på grund av planerade reparationer. Interiören var känd av museet genom fotografi från omkring 1904, då det härjedalska hemmanet gick under namn av Gamla gästgivaregården. I november 1962 gjordes en undersökning på platsen, då målningssviten i sin helhet fotograferades, och i april följande år uppdrogs åt konservator Arne Bohman, Frösön, att sörja för nedtagningen. Det gällde att först plocka bort ett stort antal pappspik, som hade tjänat att fästa ett pappunderlag för sena tapeter, och sedan försiktigt lossa målningarna från väggen utan att färgen skadades. I brev berättar konservatorn om sina vedermödor vid målningarnas nedtagande. De har i Nordiska museet åsatts inv.nr 265.523—535.

Dalmålningarna, som suttit i den lilla kammaren 1 tr. upp i fd. gästgivaregården, har sitt intresse både genom att vara verk av flera i sin konstart framstående målare och genom de slutsatser man kan dra av deras placering och förekomst.

Fem av dem är ungdomsverk av Kers Erik Jönsson (1802—1851) i Lima by i Leksand. De är alla på papper och av samma storlek, ca 115 × 65 cm, med motiven återgivna i höjdformat. I ordning efter sin ursprungliga placering i kammaren och med början på fönsterväggen och sedan medsols återger de följande